

ביאורים

למדנו שהאדם קונה על ידי חלק מהמצוות מדרגה בעולם הבא, אם גבוהה אם פחות, ועל התנאים לקניית אותה המדרגה. על פי זה נוכל לבאר את דברי הגמרא במסכת מכות, שהנביאים צמצמו כביכול את מספר המצוות.

מעיון ראשוני היה נראה כביכול שדוד, ישעיהו ושאר הנביאים מוצאים אלטרנטיבה לתרי"ג המצוות: שלוש עשרה מצוות, שש, שלוש ואחת. אולם, כעת, בהסתמך על מה שלמדנו, מתברר שנביאים אלה ניסו לעזור לעם להשיג מדרגה גבוהה ככל הניתן בפחות מאמץ.

קשה לקיים את כל המצוות, לכוון את כל הכוונות ולהקפיד לחזור ולקיים שוב ושוב מצוות שכבר קוימו. אשר על כן רצו הנביאים למקד את עם ישראל, כך שיוכלו להשיג בקיום מספר מצוות מועט וממוקד, מדרגה גבוהה וכוללת ככל שניתן. מתוך ההבנה שרק על ידי כל תרי"ג המצוות תושג המדרגה הגבוהה ביותר, ניסו הנביאים לכלול את התרי"ג בכללים הכלליים כמה שיותר מצוות, ולהדריך את העם להתמקד ולאחוז באלו הכללים. מטרת כללים אלו, אינה להפחית את כמות המצוות, אלא לכוון את העם לכל התרי"ג דרך מספר מועט וממוקד של מצוות. כאשר אנו אומרים לאדם שעליו להתמקד במספר עניינים מרכזיים ולהתקדם בהם, כגון: חסד, משפט ומצוות שבין אדם למקום כדברי מיכה, אזי יוצרים אנו מצב בו נפשו של האדם תפוסה סביב עבודת ה'.

הרחבות

• בא דוד והעמידן על אחת עשרה

קְרוּבָה לַמְדַרְגָה הַמְשֻׁגָת עַל כָּל־הַמְצֻוֹת. רבנו מאיר הלוי מפרש את דברי רבי שמלאי בדרך זו: מי שמקיים את כל התורה זוכה לסייעתא דשמיא מיוחדת להתגבר על היצר הרע ולהישמר מהרהורים רעים, ובזכות כך מגיע לעולם הבא בלי חטאים. אך מי שאינו מקיים את כל התורה אינו זוכה לשמירה זו אפילו אם יש לו רוב זכויות. כשראה דוד המלך שהדורות מתמעטים מבחינה רוחנית, קבע מציאות חדשה בכוח תפילתו שבה גם מי שמקיים את אחד עשר המצוות שמנה- זוכה לשמירה זו. בדומה לכך קבע ישעיהו שש מצוות וכו'. וברור שאין הכוונה לפטור מוחלט משאר מצוות התורה. (מובא בעין יעקב, מכות, הכותב כא). רבי יוסף אלבו לא הזכיר את השמירה האלוהית עליה דיבר רבנו מאיר, אך גם לא פירט את משמעות המדרגה הגדולה שניתן להשיג על ידי כלל המצוות שמנו דוד וישעיהו והבאים אחריהם. הסייעתא דשמיא והשמירה האלוהית מביאים את האדם למדרגה גדולה מן השלמות. אם-כן ניתן לראות את פירושי הראשונים כמשלימים זה את זה.

מעֲתָה, מה שאָמְרוּ רז"ל בְּסוֹף מִכּוֹת [כג:]: דָּרַשׁ רַבִּי שְׁמַלְאִי: תַּרְי"ג מְצֻוֹת נִאֲמְרוּ לְמוֹשֶׁה בְּסִינַי. בָּא דָּוִד וְהֶעֱמִידֵן עַל אַחַת-עֶשְׂרֵה, שֶׁנֶּאֱמַר [תהלים טו, א-ב]: "יְיָ, מִי-יִגּוֹר בְּאַהֲלֵךְ וְכוּ' הוֹלֵךְ תַּמִּים וּפְעֵל צֶדֶק". בָּא יִשְׁעִיָּהוּ [לג, טו] וְהֶעֱמִידֵן עַל שֵׁשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "הֲלֹךְ צֶדֶקוֹת וְדַבֵּר מִיִּשְׂרָאֵל" וְכוּ'. בָּא מִיְכָה [ו, ח] וְהֶעֱמִידֵן עַל שְׁלֹשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִה-יִי דוֹרֵשׁ מִמֶּךָ כִּי אִם-עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהִצַּנֵּעַ לֶכֶת עִם-אֱלֹהֶיךָ". בָּא חֲבִקוּק [ב, ד] וְהֶעֱמִידֵן עַל אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְצִדִּיק בְּאַמוּנָתוֹ יִחְיֶה" וְכוּ' - אֵין הַכְּנָה לֹמַר כִּי בַעֲשֵׂיתְ אַחַת-עֶשְׂרֵה מְצֻוֹת אוֹ שֵׁשׁ אוֹ שְׁלֹשׁ יִקְנֶה מִן הַשְּׁלֵמוֹת הָאֲנוּשֵׁי הַמְדַרְגָה שֶׁתִּשָּׂג מִצַּד כָּל מְצֻוֹת הַתּוֹרָה, אוֹ שֶׁבָּהֶן יִקְנֶה מְדַרְגָה-כִּי מִהַשְּׁלֵמוֹת וְלֹא בְּפָחוּת; אֲלֵא שֶׁכָּל אֶחָד מִן הַנְּבִיאִים הֵיךְ מִתְכַּוֵּן לְעֲשׂוֹת כָּל־לַיִם - כּוֹלְלִים מְצֻוֹת רַבּוֹת מִהַתּוֹרָה וּמִדּוֹת טוֹבוֹת, כְּדַרְךְ שֶׁבְּנֵי-אָדָם עוֹשִׂים - כְּדִי שְׁעַל-יְדֵיהֶם יִשָּׂג הָאָדָם מְדַרְגָה גְדוֹלָה מִהַשְּׁלֵמוֹת. כִּי לְמַה? שֶׁיִּקְשֶׁה עַל כָּל אָדָם לְהַעֲמִיס עַל-עַצְמוֹ תַּרְי"ג מְצֻוֹת, וְגַם יִקְשֶׁה עָלָיו לְעֲשׂוֹת מְצֻוֹת כְּתֻנָּה מְכֻלָּה, עַל-הַדֶּרֶךְ שֶׁבְּאֲרָנּוֹ לְמַעַל הַבָּיִת-הַמְאֻמָּר [פרקים כח-כט], הֵיךְתָּה כּוֹנֵת כָּל הַנְּבִיאִים לְעֲשׂוֹת כָּל־לַיִם, שְׁעַל-יְדֵיהֶם תִּשָּׂג מְדַרְגָה גְדוֹלָה מִהַשְּׁלֵמוֹת, קְרוּבָה לַמְדַרְגָה הַמְשֻׁגָת עַל כָּל־הַמְצֻוֹת, אֶף-עַל-פִּי שְׂאֵי-אֶפְשֶׁר שֶׁתַּעֲלֶה לְמְדַרְגָה כְּמוֹהָ.